

 [instagram.com/harmonija_knjige](https://www.instagram.com/harmonija_knjige)
 [facebook.com/harmonija_knjige](https://www.facebook.com/harmonija_knjige)
www.harmonijaknjige.rs

NASLOV ORIGINALA:

J. Krishnamurti
Freedom from the Known

Copyright © 1968 Krishnamurti Foundation Trust, Ltd.

Krishnamurti Foundation Trust Ltd.,

Brockwood Park, Bramdean, Hampshire

SO24 0LQ, England.

E-mail: info@kfoundation.org Website: www.kfoundation.org

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2025

ZA IZDAVAČA:

Marko Sabovljević

UREDNIK:

Marina Sabovljević

PREVOD:

Branko Hinić

LEKTURA I KOREKTURA:

Vesna Kalabić

DIZAJNER KORICA:

Siniša Subotić

ŠTAMPA:

Alpha print, Zemun

TIRAŽ:

1.000

IZDAVAČ:

Publik praktikum, imprint Harmonija

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA:

2025

Sva prava su zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

DŽIDU KRIŠNAMURTI

**SLOBODA OD
POZNATOG**

HARMON**IA**

DŽIDU KRIŠNAMURTI rođen je 12. maja 1895. godine u Madanapaleu, u Indiji. U ranoj mladosti primetili su ga uticajni teozofi Eni Besant i Č. V. Ledbiter, koji su ga obrazovali, verujući da je on budući duhovni vođa. Krišnamurti se kasnije odvojio od Teozofskog društva i putovao po svetu kao nezavisni govornik i pisac koji se bavi filozofijom. Džordž Bernard Šo je izjavio da je Krišnamurti najdivnije ljudsko biće koje je ikada sreo, a Oldus Haksli je postao jedan od njegovih bliskih prijatelja. Vodio je mnoge dijaloge s eminentnim fizičarem Dejvidom Bomom i nekoliko budističkih učenjaka i jezuita. Bilo da je diskutovao o politici s Indrom Gandi, ili debatovao o filozofiji s Rupertom Šeldrejkom i Ajris Merdok, bilo da je podsticao svoje učenike da ispituju istinitost njegovih reči, Krišnamurti se u potpunosti posvećivao svakom aspektu čovekovog života.

Mnogi su ga smatrali velikim učiteljem, izuzetnim pojedincem revolucionarnih shvatanja; Džozef Kembel, Alan Vots i Ekhart Tole priznali su da mnogo duguju njegovoj pisanoj reči. U poznim godinama Krišnamurti je govorio u Ujedinjenim nacijama na temu mira i svesnosti, a 1984. godine dodeljena mu je Medalja za mir UN. Umro je 1986. godine u svom domu u Ohaiju, u Kaliforniji.

MERI LATJENS (1908–1999), britanski biograf i romanopisac, dobro je poznavala učenje Krišnamurtija. Prvi put ga je srela kada je bila dete, 1911. godine, i ostala mu je posvećena do njegove smrti 1986. Napisala je nekoliko knjiga o njemu i na njegov predlog bila urednik *Slobode od poznatog*.

DEJVID SKIT je zastupnik Fondacije Krišnamurti u Britaniji i urednik više knjiga Krišnamurtijevih govora i dijaloga.

SADRŽAJ

Predgovor	9
I Čovekova potraga – Izmučeni um – Tradicionalni pristup – Zamka poštovanosti – Ljudsko biće i pojedinac – Borba za opstanak – Suština ljudske prirode – Odgovornost – Istina – Ja – Promena – Rasipanje energije – Oslobođenje od autoriteta	13
II Učenje o sebi – Jednostavnost i poniznost – Uslovljavanje	23
III Svest – Sveukupni život – Svesnost	31
IV Potraga za zadovoljstvom – Želja – Izopačavanje mislima – Sećanje – Radost	35
V Briga za samog sebe – Želja za položajem – Strahovi i sveukupni strah – Fragmentiranje misli – Prestanak straha	39
VI Nasilje – Bes – Opravdavanje i osuđivanje – Idealno i stvarno	47
VII Veze – Konflikt – Društvo – Siromaštvo – Droge – Zavisnost – Poređenje – Želja – Ideali – Licemerje	55
VIII Sloboda – Revolt – Samoća – Nevinost – Život sa sobom kakav jesam	63
IX Vreme – Tuga – Smrt	67
X Ljubav	73
XI Posmatrati i slušati – Umetnost – Lepota – Asketizam – Slike – Problemi – Prostor	81
XII Posmatrač i posmatrano	87
XIII Šta je razmišljanje? – Ideje i delovanje – Izazov – Materija – Početak misli	91
XIV Breme jučerašnjice – Tihi um – Komunikacija – Postignuće – Disciplina – Tišina – Istina i stvarnost	97
XV Iskustvo – Zadovoljstvo – Dvojstvo – Meditacija	103
XVI Sveukupna revolucija – Religiozni um – Energija – Strast	109

Predgovor

Objavljeno je više od sedamdeset Krišnamurtijevih knjiga, a nova izdanja njegovih dela i dalje se pojavljuju, četvrt veka nakon njegove smrti. *Sloboda od poznatog* je, međutim, uvek bila izuzetak u odnosu na druga dela. Prvo, zato što je sam Krišnamurti predložio objavljivanje ove knjige Meri Latjens, profesionalnom piscu, pa čak i odredio naslov. Kada ga je upitala koja vrsta knjige to treba da bude, odgovorio je: „To ćeš ti odlučiti.” Ona je odlučila da počne navodeći osnovne teme kojima se u besedama bavio od 1963. do 1967. godine, a da zatim bira delove tih beseda koje je smatrala najjasnijim ili najlepše izraženim. Knjiga koja tako nastane, smatrala je, predstavljala bi „osnove Krišnamurtijevog učenja”.

Jedan od zanimljivih i neobičnih aspekata Krišnamurtijevog književnog opusa jeste činjenica da se zbog same njegove veličine – materijala jednakog sadržini četiri stotine knjiga prosečne dužine – teško neko može smatrati autoritetom kada je o njegovom delu reč. To bi se Krišnamurtiju, koji je radikalno preispitivao svaki autoritet iz oblasti religije, politike, psihologije ili filozofije, nesumnjivo dopalo. Zato je teško opisati jednu knjigu kao najznačajniju, ili knjigu koja nesumnjivo sadrži osnove Krišnamurtijevog učenja (u poznim godinama Krišnamurti se detaljno bavio nekim drugim pitanjima), ali kompilacija Meri Latjens je knjiga koja na jednostavan način istražuje suštinu Krišnamurtijevog učenja – najlepša kolekcija delova beseda koju imamo.

Novi čitalac ove knjige može postaviti pitanje značaja nečega što je nastalo tokom turbulentnih šezdesetih – koje su bile obeležene borbom protiv establišmenta – u današnjem svetu. Zar u to vreme nije postojalo buntovno raspoloženje mlađe generacije od koga se kasnije odustalo? Da li je Krišnamurti zbog toga danas prevaziđen? Jedan od razloga zbog kojih možemo smatrati da nije prevaziđen jeste činjenica da se ono što je Krišnamurti govorio očigledno može primeniti na veći deo istorije čovečanstva, a ne samo na naše vreme. Osim toga, s pravom se može reći da su njegova gledišta još značajnija danas – početkom dvadeset prvog veka – nego ikada pre.

Kako se to može dokazati? Dokaz se u suštini zasniva na činjenici da živimo u vremenu sve veće međusobne zavisnosti ljudi, bez obzira na to da li je reč o ekonomiji, finansijskim tržištima, politici, pandemijama ili klimatskim promenama. Bilo koji značajan događaj u nekoj od tih oblasti ostavlja posledice u svima njima i ima globalni uticaj. Svi problemi u tim oblastima međusobno su povezani i zahtevaju, kao što je ukazao izveštaj Vlade UK o klimatskim promenama, „međunarodnu saradnju kao nikada pre”. Sve je jasnije da jedna zemlja ne može da štiti nacionalne interese zanemarujući interese drugih. Nesposobnost zemlje da uzme u obzir interese drugih u dvadeset prvom veku neizbežno će izazvati konflikt i nesigurnost.

Svet u kome živimo očigledno zahteva novu vrstu planetarnog mentaliteta kako bi izbegao novi i teži konflikt i tu Krišnamurti postaje veoma značajan. Značajan je zato što je za njega um koji je sposoban da stvori harmoniju između nacija – grupa ljudskih bića – neodvojiv od uma koji stvara harmoniju između dva ljudska bića. Ne postoji podela između te dve aktivnosti u umu koji je u potpunosti svestan. *Sloboda od poznatog* istražuje šta sprečava nastanak takvog uma. Najveća prepreka, kaže on, jeste to što misao zasnovanu na prošlom iskustvu pogrešno primenjujemo na potpuno novi izazov koji zahteva da iznova bude sagledan. Izbegavanje delovanja koje pogrešno diktira prošlost očigledno često predstavlja problem našim političkim vođama. Ali i vama i meni. Naši lični odnosi lako postaju zaslepljeni slikama koje

imamo jedni o drugima, a koje se zasnivaju, na primer, na prošlom iskustvu koje je bilo zadovoljavajuće ili nezadovoljavajuće – sve dok nam ne postane potpuno nemoguće da budemo otvoreni za bilo šta novo.

Da pojasnim, ono s čim se susrećem sa psihološkog staništa isto je kao ono s čim se susreće čitava naša planeta. Isti osnovni psihološki procesi, iste nesavršene percepcije prevladavaju i pokreću sve nas. Krišnamurti smatra da količina ljudske patnje koju ti procesi izazivaju zahteva hitnu „revoluciju u psihi“. Takva revolucija znači okončanje bilo kakvog izdvajanja jedinke od ostatka ljudi ili druge jedinke koje, na primer, proističe iz verskih uverenja, političke ideologije, tradicije ili kulture – „mi smo ljudska bića, ne etikete“. Traagično je što ne osećamo duboko značaj činjenice da delimo istu svest, iste osnovne izazove, patnje i radosti. Kako nismo svesni te svesti koja nam je zajednička, dolazi do osećaja izolovanosti, straha i potencijalne agresije.

Posmatranje onoga što jeste i svega što to podrazumeva ključno je za ovaj novi ljudski mentalitet. Krišnamurti smatra da nisu bitne filozofija, ideologija ili vera, već „posmatranje onoga što se zaista događa u svakodnevnom životu, unutrašnjem i oko nas“. Takođe je od ključne važnosti da shvatimo šta nas u životu zaista interesuje, odnosno da budemo potpuno iskreni prema onome u šta ulažemo energiju i čemu se posvećujemo.

Jednostavno rečeno, *Sloboda od poznatog* sadrži u sažetom obliku mnoge upečatljive izjave o stanju čovečanstva. Međutim, kao što je uvek objašnjavao, Krišnamurti nije imao nameru da istinu daje na kašičicu ili da je servira gotovu. On nas poziva da preispitujemo, postavljamo pitanja, testiramo ono što govori i sami prosuđujemo da li je ono što kaže istina – da li je, na primer, to istinski relevantno za naše vreme ili ne. Smatrao bi gubljenjem vremena čisto verbalno, intelektualno razumevanje njegovih reči. Kada nešto zaista razumeemo, razumevanje se prirodno pretvara u delovanje – delovanja koje oslobađa i donosi radost.

Da bismo postigli takvo razumevanje, mnoga pitanja postavljena u ovoj knjizi, kako autor kaže, „zahtevaju mnogo meditacije, istraživanja... meditaciju u kojoj je onaj ko medita potpuno odsutan jer se njegov um oslobodio prošlosti”. On dodaje: „Ako ste čitali ovu knjigu ceo sat pažljivo, to je meditacija.” Onda je na čitaocu „da otkrije šta će se dogoditi”.

Dejvid Skit

Ova knjiga napisana je na Krišnamurtijev predlog i uz njegovo odobrenje. Tekst je odabran iz više njegovih beseda publici u raznim delovima sveta (na engleskom jeziku), snimljenih i prethodno neobjavljivanih. Besede i redosled kojim su predstavljene moj su izbor.

M. L.

I

*Čovekova potraga – Izmučeni um – Tradicionalni pristup
– Zamka poštovanosti – Ljudsko biće i pojedinac – Borba
za opstanak – Suština ljudske prirode – Odgovornost – Isti-
na – Ja – Promena – Rasipanje energije – Oslobođenje od
autoriteta*

ČOVEK VEKOVIMA TRAŽI NEŠTO iznad sebe samog, iznad materijalnih stvari – nešto što nazivamo istinom, bogom ili stvarnošću, bezvremenim stanjem, nešto na šta ne utiču okolnosti, misao ili ljudska izopačenost.

Ljudi su oduvek postavljali pitanje: O čemu je zapravo reč? Ima li život uopšte neki smisao? Primećujemo strašan nered u životu, okrutnost, revolt, ratove, beskrajne podele koje nameću religija, ideologija i nacija, i sa osećajem duboke i neprekidne frustracije pitamo se šta treba da učinimo, šta je to što nazivamo životom, da li postoji nešto iznad njega. Kako nije pronašao to neopisivo što nosi hiljadu imena i što oduvek traži, čovek se odao veri – veri u izbavitelja ili u ideal – a vera uvek proizvodi nasilje.

U toj neprekidnoj borbi koju nazivamo životom nastojimo da uspostavimo kodeks ponašanja primeren društvu u kome smo odgajani, bilo da je to komunističko bilo takozvano slobodno društvo; prihvatamo standard ponašanja kao deo naše tradicije hindusa, muslimana ili hrišćana, ili onoga što već sticajem okolnosti jesmo. Očekujemo da nam neko kaže šta je ispravno ili pogrešno ponašanje, šta je ispravno ili pogrešno mišljenje i, prateći taj obrazac, naše ponašanje i mišljenje postaju mehanički, a naši odgovori automatski. Veoma lako to možemo primetiti kod sebe.

Vekovima nas na kašičicu hrane naši učitelji, naši autoriteti, naše knjige ili naši sveci. Kažemo: „Ispričaj mi sve – šta se nalazi iza brda i planina i Zemlje?” I zadovoljni smo njihovim prikazima, što znači da se naš život zasniva na njihovim rečima i da je on plitak i prazan. Mi nismo originalni ljudi. Živeli smo na osnovu onoga što nam je rečeno, vođeni svojim sklonostima, težnjama, ili prinuđeni okolnostima ili okruženjem da prihvatimo ono što nam je rečeno. Mi smo rezultat svih vrsta uticaja i u nama ne postoji ništa novo, ništa što smo sami otkrili, ništa originalno, iskonsko, jasno.

Kroz istoriju teologije verske vođe nas uveravaju da ćemo nakon dovoljno mučenja uma i tela, ako izvodimo određene rituale, ponavljamo određene molitve ili mantre, prilagođavamo se određenim obrascima, potiskujemo želje, kontrolišemo misli, pročišćavamo strasti, ograničavamo apetite i uzdržavamo se od seksualnog zadovoljstva, pronaći nešto iznad ovog malog života. I to su milioni takozvanih vernika činili vekovima, bilo u izolaciji, odlazeći u pustinje, u planine ili pećine, bilo lutajući od sela do sela s prosjačkom činijom ili u grupi, pridružujući se manastiru, prisiljavajući um da se prilagodi uspostavljenom obrascu. Međutim, izmučeni um, iskrivljen um, um koji želi da pobegne od svog meteža, koji je poricao spoljni svet i koji je otupeo zbog discipline i prilagođavanja – takav um, ma koliko dugo tražio, naći će samo ono što je u skladu s njegovim izobličenjem.

Dakle, da bismo otkrili da li zaista postoji nešto s one strane ovog nemirnog, grešnog, neprijatnog, takmičarskog postojanja sa osećajem krivice, čini se da moramo imati generalno sasvim drugačiji pristup. Tradicionalni pristup podrazumeva da se ide od periferije prema unutrašnjosti i s vremenom, praksom i odricanjem postepeno dolazi do unutrašnjeg cveta, unutrašnje lepote i ljubavi – zapravo činiti sve kako bismo postali uskogrudni, beznačajni i bezvredni; skidamo sloj po sloj; ne žurimo; očekujemo nešto od sutrašnjice, od sledećeg života – i kada konačno stignemo do sopstvenog središta, otkrivamo da u njemu nema ničega jer je naš um onesposobljen, tup i nesvestan. Kada sagledamo taj proces, postavlja se

pitanje da li postoji potpuno drugačiji pristup – to jest, da li je moguće razvijati se od centra.

Svet prihvata tradicionalni pristup i sledi ga. Osnovni uzrok nesigurnosti u nama samima jeste potraga za stvarnošću koju nam je neko drugi obećao; automatski sledimo nekoga ko će nam obezbediti miran duhovni život. Najčudnije je to što u sebi prihvatamo autoritet, tiraniju nekog drugog, kako bismo izopacili svoj um ili svoj način života, iako se najveći broj nas protivi političkoj tiraniji i diktaturi. Ukoliko u potpunosti odbacimo, i to ne intelektualno, već istinski, sve takozvane duhovne autoritete, sve ceremonije, rituale i dogme, to znači da smo usamljeni i u konfliktu s društvom; više nismo poštovana ljudska bića. Poštovano ljudsko biće se nikako ne može približiti toj večnoj, bezgraničnoj stvarnosti.

Sada ste započeli negiranjem nečega apsolutno neispravnog – tradicionalnog pristupa – ali ako bi negiranje bilo reakcija, stvorili biste drugi obrazac u kome biste se uhvatili u zamku: ako svom intelektu kažete da je ovo negiranje veoma dobra ideja, a ništa u vezi s tim ne preduzmete, ne možete ići dalje. Međutim, ukoliko negirate jer shvatate glupost i nezrelost tog pristupa, ukoliko ga odbacujete jer ste došli do dubokog uvida, zato što ste slobodni i niste zastrašeni, stvorićete veliki nemir u sebi i oko sebe, ali ćete izbeći zamku poštovanosti. Tada ćete shvatiti da više ne tragete. To je prva stvar koju treba naučiti – ne tragati. Kada tragate, vi zapravo samo gubite vreme.

Odgovor na pitanje da li postoji bog, istina ili stvarnost, ili kako god to želite da nazovete, ne mogu dati knjige, sveštenici, filozofi ili spasitelji. Niko i ništa ne može da vam da odgovor do vi sami, i zbog toga morate da poznajete sebe. Nezrelost je samo potpuno ignorisanje sebe. Razumevanje sebe samog je začetak mudrosti. A šta ste vi kao pojedinac? Mislim da postoji razlika između ljudskog bića i pojedinca. Pojedinac je lokalni entitet koji živi u određenoj zemlji, pripada određenoj kulturi, određenom društvu, određenoj veri. Ljudsko biće nije lokalni entitet. Ono je svuda. Ako pojedinac deluje samo u određenom delu ogromnog polja života, onda njegovo delovanje nije ni u kakvoj vezi sa sveukupnim. Zato moramo

imati na umu da govorimo o celini, a ne o delu, jer je manje sadržano u većem, ali ne i veće u manjem. Pojedinač je mali, uslovljeni, bedni, frustrirani entitet, zadovoljan svojim malim bogovima i malim tradicijama, dok ljudsko biće interesuje opšta dobrobit, sveukupna patnja i sveukupna pometnja sveta.

Kao ljudska bića, mi smo to što jesmo milionima godina: stravično pohlepni, zavidni, agresivni, ljubomorni, anksiozni i očajni, povremeno i na trenutke radosni i privrženi. Mi smo čudna mešavina mržnje, straha i nežnosti; mi smo i nasilje i mir. Spolja posmatrano, postoji napredak od volovske zaprege do mlaznih aviona, ali psihološki posmatrano, pojedinac se uopšte nije promenio, a strukturu društva u čitavom svetu kreirali su pojedinci. Spoljašnja društvena struktura je posledica unutrašnje psihološke strukture naših međuljudskih odnosa. Za pojedinca je posledica ukupnog iskustva, znanja i ponašanja čoveka. Svako od nas je skladište čitave prošlosti. Pojedinač je čovek koji predstavlja čitavo čovečanstvo. Čitava istorija čoveka zapisana je u nama.

Posmatrajte šta se zapravo događa u vama i van vas u kompetitivnoj kulturi u kojoj živite, u kojoj postoji želja za moći, položajem, prestižom, imenom, uspehom i svim ostalim – posmatrajte postignuća kojima se toliko ponosite, sve ovo što nazivate životom, u kome postoji konflikt u svakom obliku međuljudskih odnosa, stalna mržnja, antagonizam, okrutnost i stalni ratovi. Ovaj život je sve što poznajemo i kako ne možemo da razumemo stravičnu borbu za opstanak, prirodno je što strahujemo i pronalazimo izlaz iz nje na sve moguće domišljate načine. Takođe se plašimo nepoznatog – plašimo se smrti, plašimo se onog što dolazi nakon sutrašnjeg dana. Plaši nas, dakle, poznato i plaši nas nepoznato. To je naš svakodnevni život i on je beznadežan, te svaka filozofija, svaki teološki koncept predstavlja samo bekstvo od prave stvarnosti onoga što jeste.

Svi oblici spoljašnje promene koje donose ratovi, revolucije, reforme, zakoni i ideologije, u potpunosti su neuspele promene

osnovne prirode čoveka, te stoga i društva. Kao ljudska bića koja žive u monstrozno ružnom svetu, zapitajmo se da li ovo društvo može doživeti kraj zbog nadmetanja, brutalnosti i straha. Ne kao intelektualni koncept, ne kao nadu, već stvarni kraj, tako da um postane svež, nov i netaknut, da može da stvori potpuno drugačiji svet. Mislim da se to može dogoditi samo ako svako od nas shvati ključnu činjenicu da mi kao pojedinci, kao ljudska bića, u kom god delu sveta da živimo, ili kojoj god kulturi da pripadamo, jesmo u potpunosti odgovorni za stanje sveta.

Svako od nas je odgovoran za svaki rat zbog agresije u našim životima, zbog našeg nacionalizma, naše sebičnosti, naših bogova, naših predrasuda, naših ideala, jer nas sve to deli. I samo kada shvatimo, ne intelektualno, već stvarno, stvarno kao što bismo prepoznali da smo gladni ili da osećamo bol, da smo vi i ja odgovorni za sav postojeći kaos, za svu patnju u čitavom svetu zato što smo tome doprineli svojim svakodnevnim životima i deo smo monstroznog društva koje karakterišu ratovi, podela, ružnoća, okrutnost i pohlepa – samo tada ćemo delovati.

Ali šta ljudsko biće može da uradi – šta vi i ja možemo da uradimo – kako bi stvorilo potpuno drugačije društvo? Ovo je veoma ozbiljno pitanje. Da li se bilo šta može učiniti? Šta *možemo* da uradimo? Da li će nam neko reći? Ljudi nam *jesu* govorili. Takozvane duhovne vođe, koje treba da razumeju ovo bolje od nas, govorile su nam, pokušavajući da nas promene i oblikuju po novom obrascu, a to nas nije baš daleko odvelo; prefinjeni i učeni ljudi su nam govorili, ali ni to nas nije dalje odvelo. Rečeno nam je da svi putevi vode do istine – vi imate svoj put kao hindus, neko drugi kao hrišćanin, a neko treći kao musliman, i svi oni se sastaju na istim vratima – što je, kad razmislite, tako očigledno apsurdno. Istina nema put, i u tome je njena lepota; to je život. Put do mrtve stvari postoji jer je ona statična, ali kada uvidite da je istina nešto živo, nešto što se kreće, nešto što nema mesto za počinak, što nije ni u jednom hramu, džamiji ili crkvi, do čega vas ne može voditi nijedna religija, nijedan učitelj, nijedan filozof,

niko, tada ćete uvideti i da je ovaj život ono što ste zapravo vi – vaš bes, vaša okrutnost, vaše nasilje, vaše beznađe, agonija i tuga u kojima živite. U razumevanju svega ovoga je istina, a možete razumeti samo ukoliko znate kako da posmatrate sve to u sopstvenom životu. Ali to ne možete posmatrati kroz ideologiju, kroz filter reči, kroz nade i strahove.

Dakle, uviđate da ne možete zavisiti ni od koga. Ne postoji nikakav guru, nikakav učitelj, nikakav autoritet. Postojite samo vi – vaš odnos s drugima i sa svetom – ništa drugo ne postoji. Kada ovo shvatite, dolazi ili do velikog očaja iz koga nastaju cinizam i ogorčenost, ili do suočavanja s činjenicom da ste samo vi odgovorni za svet i za same sebe, za ono što mislite, za ono što osećate, za način na koji postupate, i tada sve samosažaljenje nestaje. Obično olakšavamo sebi tako što krivimo druge, što predstavlja vrstu samosažaljenja.

Da li onda vi i ja možemo da probudimo u sebi bez ikakvog spoljašnjeg uticaja, bez ikakve prisile, bez ikakvog straha od kazne – da li možemo da probudimo u samom središtu svog bića potpunu revoluciju, fiziološku promenu, tako da više ne budemo okrutni, nasilni, kompetitivni, anksiozni, bojažljivi, pohlepni, zavidni, da nemamo sve ostale karakteristike ljudske prirode koje su izgradile trulo društvo u kome se odvija naš život?

Bitno je razumeti od samog početka da ja ne formulišem nikakvu filozofiju niti nekakvu teološku strukturu ideja ili teoloških koncepata. Smatram da su sve ideologije krajnje budalaste. Nije bitna filozofija života, već posmatranje onoga što se zaista događa u našem svakodnevnom životu, unutar nas i oko nas. Ako veoma pažljivo posmatrate i preispitujete šta se događa, uvidećete da se sve zasniva na predstavi razuma. Međutim, razum ne predstavlja čitavu egzistenciju; on je jedan njen deo, a taj fragment, ma kako mudro sazdan, ma kako star i tradicionalan, čini samo mali deo egzistencije, dok mi moramo da se nosimo sa životom kao celinom. Kada posmatramo šta se događa u svetu, počinjemo da shvatamo da ne postoji spoljašnji i unutrašnji proces; postoji samo jedan jedinstveni proces, on je celina, sveukupno kretanje, unutrašnje kretanje koje se odražava u spoljašnjem, a spoljašnje

opet ima povratno dejstvo na unutrašnje. Čini mi se da je ovo sve što treba da sagledamo, jer ako znamo kako da posmatramo, onda sve postaje veoma jasno. Da bismo to sagledali, nije nam potrebna filozofija, nije nam potreban učitelj. Nije potrebno da vam bilo ko kaže kako da posmatrate. Jednostavno posmatrajte.

Da li sagledavajući čitavu ovu sliku, i to ne verbalno nego stvarno, možete lako, bez truda, da se promenite? To je srž problema. Da li čitavu revoluciju možemo da izvedemo u psihi?

Voleo bih da znam kakva je vaša reakcija na takvo pitanje. Možete reći: „Ja ne želim da se menjam.“ Većina ljudi ne želi, naročito oni koji su u društvenom ili materijalnom pogledu donekle osigurani, koji se drže dogmatskih predstava, ili su spremni da prihvate sebe i stvari kakve jesu u blago izmenjenom obliku. Takvi ljudi nas ne zanimaju. Možete, takođe, reći: „Pa, previše je teško, to nije za mene“, u kom slučaju ste već sebe blokirali, prestali ste da postavljate pitanja i nema svrhe da nastavite dalje. Ili možete reći: „Shvatam da mi je potreban temeljan unutrašnji preobražaj, ali kako da ga postignem? Molim vas, pokažite mi način, pomozite mi da to postignem.“ Ako to kažete, ono što vas interesuje nije sama promena; ne interesuje vas temeljna revolucija; vi jednostavno tragate za metodom, sistemom koji će doneti promenu.

Kada bih bio tako nerazuman da vam predočavam sistem i kada biste vi bili tako nerazumni da ga prihvatite, jednostavno biste kopirali, imitirali, prilagođavali se, prihvatili. Kada biste to učinili, uspostavili biste u sebi tuđ autoritet, a iz toga bi nastao konflikt između vas i tog autoriteta. Verujete da morate da učinite ovo ili ono jer vam je tako rečeno, a ipak niste u stanju da to učinite. Imate sopstvene naklonosti, težnje i breme koji su u konfliktu sa sistemom za koji mislite da morate da prihvatite, i tu dolazi do protivrečnosti. Tako ćete voditi dvostruki život između ideologije sistema i stvarnosti vaše dnevne egzistencije. Pokušavajući da se prilagodite ideologiji, potiskujete sebe, a stvarnu istinu ne predstavlja ideologija, već ono što vi jeste. Ako pokušate da istražujete

sebe, a ravnate se prema drugome, uvek ćete ostati ljudsko biće koje je kopija.

Čovek koji kaže: „Želim da se promenim, recite mi kako“, zvuči veoma iskreno, veoma ozbiljno, ali to nije. On želi autoritet i nada se da će taj autoritet uspostaviti red u njemu. Međutim, pitanje je da li autoritet ikada to može da učini. Red koji je nametnut spolja uvek mora da izazove nered. Možda možete da shvatite ovu istinu razumom, ali da li možete da je primenite tako da vaš um više ne projektuje nikakve autoritete, autoritete u smislu knjige, učitelja, žene ili muža, roditelja, prijatelja ili društva? Pošto oduvek funkcionišemo po obrascima ili šablonu, taj šablon postaje ideologija i autoritet. Onog trenutka kada zaista shvatite da pitanje „Kako mogu da se promenim?“ uspostavlja novi autoritet, zauvek ćete se rešiti autoriteta.

Ponovimo još jednom jasno: uviđam da moram u potpunosti da se promenim od korena moga bića; više ne mogu da zavisim ni od kakve tradicije jer je tradicija prouzrokovala ovu čudovišnu lenjost, popustljivost i poslušnost; nikako ne mogu da očekujem pomoć od nekog drugog da se promenim, ne mogu da očekujem pomoć nijednog učitelja, nijednog boga, nijednog verovanja, nijednog sistema, nijedne spoljašnje prisile ili uticaja. Šta se onda događa?

Pre svega, da li možete da se odreknete svih autoriteta? Ako možete, to znači da više ne strahujete. Šta se zatim događa? Kada odbacite nešto pogrešno što generacijama nosite, kada odbacite breme bilo koje vrste, šta se događa? Imate više energije, zar ne? Imate više mogućnosti, veći polet, veću snagu i vitalnost. Ako ne osećate ovo, niste zbacili breme, niste se rešili beskorisnog tereta autoriteta.

Kada se rešite tereta, imate ovu energiju u kojoj uopšte nema straha – nema straha od grešaka, nema straha od činjenja dobrog ili lošeg – zar nije tada sama ta energija promena? Potrebna nam je ogromna količina energije i mi je rasipamo zbog straha, ali kada je straha lišena, ona pokreće radikalnu unutrašnju revoluciju. Vi ne morate ništa da preduzimate da bi se ta revolucija dogodila.

Prepušteni ste sami sebi i to je realno stanje čoveka koji se ozbiljno posvetio ovome. Kako više ne očekujete ni od koga i ni od čega pomoć, slobodni ste da otkrivete. Gde postoji sloboda, postoji energija. Sloboda ne može prouzrokovati ništa loše. Sloboda se potpuno razlikuje od revolta. Kada postoji sloboda, nema dobrog i lošeg delovanja. Slobodni ste i iz tog središta delujete. Stoga nema straha, a um koji ne poznaje strah sposoban je za veliku ljubav. A ljubav može da postigne ono što želi.

Zbog toga ćemo sada učiti o sebi, i to ne na osnovu nekog mog učenja ili učenja nekog analitičara ili filozofa, jer ako učimo o sebi na osnovu tuđeg učenja, mi učimo o *drugome*, a ne o sebi. Učićemo šta smo zaista mi.

Kada u nastojanju da postignemo sveukupnu revoluciju u strukturi naše psihe shvatimo da ne zavisimo ni od kakvog spoljašnjeg autoriteta, suočićemo se s daleko većom teškoćom da odbacimo naš unutrašnji autoritet, autoritet naših ličnih malih iskustava i akumuliranih mišljenja, znanja, ideja i ideala. Juče ste doživeli iskustvo koje vas je nečemu naučilo, i to čemu vas je naučilo postaje novi autoritet. Taj jučerašnji autoritet jednako je destruktivan kao autoritet star hiljadu godina. Da bismo razumeli svoje potrebe, nije nam potreban nikakav autoritet od juče ili od pre hiljadu godina, jer smo živa bića, uvek u pokretu, menjamo se, nikada ne mirujemo. Ako posmatramo sebe kroz mrtvi autoritet od juče, nećemo moći da razumemo živi pokret i lepotu i kvalitet tog pokreta.

Biti oslobođen od autoriteta, kako sopstvenog tako i tuđeg, znači osloboditi se svega od juče, tako da je naš um uvek svež, uvek mlad, nedirnut, pun energije i strasti. Samo u tom stanju čovek uči i posmatra. Za to je potrebna sveobuhvatna svesnost, neposredno opažanje unutrašnjih procesa bez korigovanja ili ukazivanja na to kako treba ili ne treba, jer onog trenutka kada unutrašnji proces korigujete, vi ste uspostavili drugi autoritet, cenzora.

Sada ćemo zajedno ispitati sebe – ne tako što će jedna osoba objašnjavati dok vi čitate, ne tako što ćemo se slagati ili ne slagati dok pratite reči na stranici, već tako što ćemo zajedno

krenuti na put, put otkrivanja najtajnijih uglova našeg uma. Da bismo započeli takvo putovanje, moramo se osloboditi bremena; ne smemo biti opterećeni mišljenjima, predrasudama i zaključcima – svim tim starim alatima koje smo sakupljali poslednje dve hiljade godina i više. Zaboravite sve što znate o sebi, zaboravite sve što ste ikada mislili o sebi; počecemo kao da ništa ne znamo.

Sinoć je jako padala kiša, a sada nebo počinje da se razvedrava; potpuno je novi dan. Dočekajmo taj novi dan kao da je jedini. Započnimo put zajedno tako što ćemo sva sećanja na juče ostaviti iza sebe – počnimo da razumevamo same sebe prvi put.